

בעזה ש"ת

מים עמוקים עצה כלב איש ואיש תבונה ידולה
סטריקור

עצה ותבונה

דברי תורה
מכ"ק מרן אדמו"ר זצלה"ה
'עומק לב'

שיעורים ושיחות קודש
מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
'מים עמוקים'
'דולה התבונה'

פרשת פקודי תשפ"ד

מכון זכור
לאברהם
סטריקוב

קובץ צ"ח

ערש"ק
פרשת פקודי
תשפ"ד

לתרומות והנצחות:
052-7620204

לקבלת הגליון בדוא"ל:
a609200101002@gmail.com

י"ל ע"י
מכון **זכור לאברהם**
סטודיו קוב

רחוב דוד 32 ירושלים

ניתן להאזין לשיעורי
ב"ק מדרן אדמו"ד שליט"א
מדי ליל שישי בשידור חי
במערכת 'קול סטודיו קוב'
מס' 072-3371263 שלוחה 4.
כמו כן ניתן להאזין לאחר השיעור
וכן בקו שיעורי ב"ק מדרן
אדמו"ד שליט"א ב'קול הלשון'
מס' 073-2951269 שלוחה 1.

נדבת הר"ר משה ווייץ הי"ו
בני ברק

לרגל שמחת נישואי בתו

עב"ג החתן הבחור המופלג
משה יהושע רובינשטיין ני"ו

יה"ר שירווי רוב נחת דקדושה
מכל יוצ"ח.

שמחת החתונה
ביום א' ז' אדר ב' הבעל"ט
באולמי ארמונות פרידמן
רח' מתתיהו 2 בני ברק

פקודי

ויקם משה את המשכן וגו' כאשר
צוה ה' את משה (מ, יח"כא).

וייש לדקדק שהרי זה קאי על מה שעשה
משה כפי שנתפרש צפסקוקים, וא"כ
היה לו לומר 'כאשר צוה ה' אותי'.

וייש לומר שמשה עשה את הציווי להקים
את המשכן, בהכנעה ובהתצטלות
גמורה, עד שלא הרגיש כלל שהוא עשה
את כל המעשים הללו, אלא רק שנעשה
כאן ציווי ה', והיינו 'כאשר צוה ה' את
משה', כאילו צפועל לא הוא קיים את
הציווי והקים את המשכן.

עוד יש לזכור, שהנה דרכי הנצואה כתב
הרמב"ם (פ"ז מהל' יסודי התורה ה"ב),

ו"ל: "וכולן כשמתנצאים חזריהן
מזדעזעין וכת הגוף כשל ועשתנותיהם
מתטרפות ותשאר הדעת פנויה להצין
מה שתראה". והיינו שהיו צעת הנצואה
צחינית התפשטות הגשמיות. אולם כל
זה היה צעת הנצואה עצמה, ואילו
משהסתיימה הנצואה חזרו לכוחם
ולאיתנם הראשון.

ובא הכתוב לומר שאכל משה רצינו ע"ה
לא היה כן, אלא גם צעת העשיה
היה זה 'כאשר צוה ה' את משה', היינו
צאותו מצד ומדרגה של שעת הנצואה
ולא היה צין הציווי לעשייה שום שינוי
צמדרגת משה רצינו ע"ה^א.

א) הנה הרמב"ם שם בהמשך דבריו (הלכה ז) כתב: "כל הדברים שאמרנו הם דרך נבואה לכל
הנביאים הראשונים והאחרונים חוץ משה רבינו רבן של כל הנביאים, ומה הפרש יש בין נבואת
משה לשאר כל הנביאים, שכל הנביאים בחלום או במראה ומשה רבינו מתנבא והוא ער ועומד,
וכו', כל הנביאים יראים ונבהלים ומתמוגגין, ומשה רבינו אינו כן הוא שהכתוב אומר (שמות לג,
יא) 'כאשר ידבר איש אל רעהו', כלומר כמו שאין אדם נבהל לשמוע דברי חבירו כך היה כח
בדעתו של משה רבינו להבין דברי הנבואה והוא עומד על עומדו שלם". ונמצא שאצל משה

והנה עה"פ (לט, לג) "ויציאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו" וגו', פירש רש"י: "שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקב"ה הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם, מחמת כוזב הקרשים שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו, אמר משה לפני הקב"ה, איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה צידך, נראה כמקימו והוא נוקף וקם מאליו, וזה שנאמר 'הוקם המשכן', הוקם מאליו".

ויש לבאר העניין על פי האמור, שמשה רבינו היה צעת העשייה באותו מצב

שהיה צעת קצלת הנבואה של ציווי מלאכת המשכן, והיינו שגם צעת הקמת המשכן היה צמצם של התקשרות ודציקות עליונה, וממילא כאשר שם ידו לא היה זה צגדר מעשה ידי אדם, שצנח זה אי אפשר להקים את המשכן, אלא היה נחשז למעשה שמים ממש, כי משה רבינו לא היה צמצם של אדם אלא צנחינה שמימית ועילאית, ולכן נחשזו מעשיו למעשי שמים והיה יכול להקים את המשכן.

וברש"י (לט, מג) "'ויצרך אותם משה', אמר להם יהי רצון שתשרה שכינה צמעשה ידיכם, 'ויהי נועם ה'

רבינו גם בעת הנבואה לא היה בבחינה זו של התפשטות הגשמיות, וצ"ע בדברי רבינו שהיה משה רבינו בבחינה זו גם בעת קיום הציווי.

אמנם ייתכן שכוונת רבינו, שהלא היינו טעמא שלא היה משה רבינו בהתפשטות הגשמיות בעת הנבואה, כיוון שהיה גופו מזוכך וטהור ושייך תמיד לעניין הנבואה, וכמו שכתב שם הרמב"ם עוד בהפרש שבין שאר הנביאים למרע"ה: "כל הנביאים אין מתנבאים בכל עת שירצו משה רבינו אינו כן אלא כל זמן שיחפוץ רוח הקודש לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו צריך לכוין דעתו ולהזדמן לה שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד כמלאכי השרת לפיכך מתנבא בכל עת, וכו', ובזה הבטיחו הא-ל שנאמר (דברים ה, כז-כח) 'לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי', הא למדת שכל הנביאים כשהנבואה מסתלקת מהם חוזרים לאהלם שהוא צרכי הגוף כלם כשאר העם לפיכך אין פורשין מנשותיהם ומשה רבינו לא חזר לאהלו הראשון לפיכך פירש מן האשה לעולם ומן הדומה לו ונקשרה דעתו לצור העולמים ולא נסתלק מעליו ההוד לעולם וקרן עור פניו ונתקדש כמלאכים". וזהו המכוון בדברי רבינו שהיה מרע"ה באותו מצב בעת קיום הציווי כמו בעת הנבואה, כי תמיד 'נקשרה דעתו לצור העולמים' וכו'.

אלקינו עלינו' וגו' (מהלים 5, יז), והוא אחד מי"ח מזמורים שבתפלה למשה". שהוֹצֵרוּ לתפילה מיוחדת ששרה שכינה צמעה ידיהם, והיינו כאמור, כי צאמת לא היה שייך שיוקם המשכן על ידי מעשי בני אדם, ורק צנח השראת השכינה ששרתה צמעה ידיהם היו יכולים להקים את המשכן.

ובדבר זה היה חסד מאת ה', שעל אף שלא היו בני ישראל יכולים צעמם להקים את המשכן, והיה זה רק מכח מעשה שמים, מ"מ החשיב הקב"ה את הקמת המשכן למעשי ישראל, כאילו הם עשו ושזהו מעשה ידיהם, והיינו כי ע"ס הדבר שצני ישראל העמידו את עמם והיו מוכנים לנס צהקמת המשכן, החשיב להם הקב"ה דבר זה למעשה ידיהם.

מים עמוקים

ליקוטי אמרים תניא - פרק ט"ז

מבחינת עיבור והעלם תוך התבונה ולא מבחינת לידה והתגלות כידוע ליודעי חן, דהיינו שהלב מבין ברוח חכמה ובינה שבמוחו גדולת אין סוף ב"ה דכולא קמיה כלא חשיב ממש אשר על כן יאתה לו יתברך שתכלה אליו נפש כל חי לידבק ולהכלל באורו וגם נפשו ורוחו אשר בקרבו כך יאתה להן להיות כלות אליו בחשיקה וחפיצה לצאת מנרתקן הוא הגוף לדבקה בו. רק שבעל כרחן חיות הנה בתוך הגוף וצורורות בו כאלמנות חיות ולית מחשבה דילהון תפיסא ביה כלל כי אם כאשר תפיסא ומתלבשת בתורה ובמצותיה כמשל המחבק את המלך הנ"ל, ואי לזאת יאתה להן לחבקו בכל לב ונפש ומאד דהיינו קיום התרי"ג מצות במעשה ובדבור ובמחשבה שהיא השגת וידיעת התורה כנ"ל.

הנה כשמעמיק בענין זה בתעלומות תבונות לבו ומוחו ופיו ולבו שוין

וזה כלל גדול בעבודת ה' לבינונים העיקר הוא למשול ולשלוט על הטבע שבחלל השמאלי על ידי אור ה' המאיר לנפש האלקית שבמוחו לשלוט על הלב כשמתבונן במוחו בגדולת אין סוף ב"ה, להוליד מבינתו רוח דעת ויראת ה' במוחו להיות סור מרע דאורייתא ודרבנן ואפילו איסור קל של דבריהם ח"ו, ואהבת ה' בלבו בחלל הימני בחשיקה וחפיצה לדבקה בו בקיום המצות דאורייתא ודרבנן ו'תלמוד תורה שכנגד כולן' (פאה ט, ט).

ויתר על כן צריך לידע כלל גדול בעבודה לבינונים, שגם אם אין יד שכלו ורוח בינתו משגת להוליד אהבת ה' בהתגלות לבו שיהיה לבו בוער כרשפי אש וחפץ בחפיצה וחשיקה ותשוקה מורגשת בלב לדבקה בו רק האהבה מסותרת במוחו ותעלומות לבו (והסיבה לזה היא מפני היות המוחין שלו ונפש רוח נשמה שלו

שהוא פנימי וחיות להם ולכן יכול להתלבש בהם להיות להם גרפין להעלותם אך הדחילו ורחימו שבתבונות מוחו ותעלומות לבו הנ"ל גבהו דרכיהם למעלה מעלה מבחינת המעשה ואי אפשר להם להתלבש בבחינת מעשה המצות להיות להם בחינת מוחין וחיות להעלותן לפרחא לעילא אם לא שהקב"ה מצרפן ומחברן לבחינת המעשה, והן נקראות בשם 'מחשבה טובה' כי אינן דחילו ורחימו ממש בהתגלות לבו כי אם בתבונת מוחו ותעלומות לבו כנ"ל (וכמו שכתוב בזוהר (ג, נ:)) ועץ חיים (שער טו, ד) ד'תבונה' אותיות ב"ן וב"ת שהן דחילו ורחימו, ולפעמים התבונה יורדת להיות מוחין בנוקבא דזעיר אנפין שהן אותיות התורה והמצות והמשכיל יבין, אך צירוף זה מצרף הקב"ה כדי להעלות מעשה המצות ועסק התורה הנעשים על ידי מחשבה טובה הנ"ל עד עולם הבריאה מקום עליית התורה והמצות הנעשים ע"י דחילו ורחימו שכליים אשר בהתגלות לבו ממש, אבל בלאו הכי נמי עולים לעולם היצירה ע"י דחילו ורחימו טבעיים המסותרים בלב כל ישראל בתולדותם כמו שיתבאר לקמן באריכות.

שמקיים כן בפיו כפי אשר נגמר בתבונת לבו ומוחו, דהיינו להיות בתורת ה' חפצו ויהנה בה יומם ולילה בפיו, וכן הידים ושאר אברים מקיימים המצות כפי מה שנגמר בתבונת לבו ומוחו, הרי תבונה זו מתלבשת במעשה דבור ומחשבת התורה ומצותיה להיות להם בחינת מוחין וחיות וגרפין לפרחא לעילא כאלו עסק בהם בדחילו ורחימו ממש אשר בהתגלות לבו ובחפיצה וחשיקה ותשוקה מורגשת בלבו ונפשו הצמאה לה' מפני רשפי אש אהבתו שבלבו כנ"ל, הואיל ותבונה זו שבמוחו ותעלומות לבו היא המביאתו לעסוק בהם ולולי שהיה מתבונן בתבונה זו לא היה עוסק בהם כלל אלא בצרכי גופו לבד ווגם אם הוא מתמיד בלמודו בטבעו אעפ"כ אוהב את גופו יותר בטבעו]

וזה רמזו רז"ל באמרם (קידושין מ.) 'מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה' והוה ליה למימר 'מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה', אלא הענין, כי דחילו ורחימו שבהתגלות לבו הם המתלבשים במעשה המצות להחיותם לפרחא לעילא, כי הלב הוא גם כן חומרי כשאר אברים שהם כלי המעשה אלא

דולה התבונה

מעלת ההשתוקקות למדרגות גבוהות בעבודת ה'

שיעור בספה"ק לקוטי אמרים תניא

ליל שישי פרשת ויקהל-שקלים תשפ"ד

עיקר העבודה היא לשלוט על הרע מתוך התבוננות המביאה לאהבה ויראה

ז"ל התניא בפרק ט"ז: וזה כלל גדול בעבודת ה' לבינונים - כפי הנראה דבריו אלו באים כהמשך למה שנאמר בפרק הקודם, שבמדרגת הבינוני - שאינו צדיק, כיוון שבשונה ממנו יש עדיין כוח הרע בקרבו, אולם אף אינו רשע, כי בפועל הוא תמיד הולך בדרך טוב במחשבה בדיבור ובמעשה - ישנם בזה גופא שני מדרגות, 'עובד אלוקים', ו'לא עבדו', כי ה'עובד אלוקים' הוא זה שנלחם עם היצר הרע, שמוסיף בעבודת ה' יותר מטבעו ומהרגלו, ועל זה צריך להילחם ולהתגבר כנגד המונעים והמפריעים, אבל מי שבחינת 'לא עבדו', הוא אמנם הוא זך ונקי מכל שמץ של חטא, אולם לכל זה מגיע בלי עבודה, כי הטבע שלו יותר עדין ומזוכך ואין מושכו כ"כ לרע, ואף אינו מוסיף בעבודה יותר מהרגלו, ולכן אין צריך להילחם עם היצה"ר.

ועל זה בא התניא לומר כאן, שעיקר תכלית הבינוני הוא לשאוף להיות בבחינת 'עובד אלוקים', וזהו 'כלל גדול בעבודת ה' לבינונים', אשר - העיקר הוא למשול ולשלוט על הטבע שבחלל השמאלי - אצל הצדיק לא שייך 'לשלוט' על הטבע הבהמי, כי כבר גירש את הרע מפנימיות נפשו ולבו חלל בקרבו, אבל הבינוני עדיין יש בו רע, אלא שהוא 'שולט' עליו לבל יביאנו לעבור ולו על עבירה קלה, והעיקר הוא להגיע לכך - על ידי אור ה' המאיר לנפש האלקית שבמוחו לשלוט על הלב

כשמתבונן במוחו בנדולת אין סוף ב"ה, להוליד מבינתו רוח דעת – כמבואר בפרק ג' שמוצא הבינה היא הדעת – ויראת ה' במוחו – יראה שייכת יותר למוח – להיות סוד מרע דאורייתא ודרבנן ואפילו איסור קל של דבריהם ה"ו, ואהבת ה' בלבו בחלל הימני – שהאהבה היא יותר בלב – בחשיקה וחפיצה לדבקה בו בקיום המצות דאורייתא ודרבנן ו'תלמוד תורה שבנגד בולן' (פאה ט, ט) – וכפי שכבר דיברנו כמה פעמים עפ"י דברי התניא (לעיל פרק ד), שיסוד מצוות לא תעשה הוא במידת היראה, והאהבה היא שורש לקיום מצוות עשה, ולכן היראה מביאה את הבינוני להיות סוד מרע, והאהבה גורמת לקיום המצוות. וזהו עיקר ותכלית העבודה, שהזהירות מאיסורים תבוא מכח רגש של יראת שמים, וקיום המצוות יבוא מכח התעוררות של אהבת ה'.

יסוד זה, שקיום המצוות יהיה עם חיות של אהבת ה', מתבאר הרבה בספרים הקדושים בפרשת שקלים, שהאריכו ברמזיהם במצוות מחצית השקל שמורה על עבודת ה' הנעשית מתוך רגש פנימי של אהבת ה'. ונחזור על מאמר דאיתא בשם משמואל^א (פרשת משפטים תרע"ט, ד"ה לכפר), שעומד שם על דברי הגמרא הידועים (מגילה יג:) "גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו, והיינו דתנן 'באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים'". ותמוה מה השייכות של מחצית השקל לשקלים ששקל המן, ואיך בכח מצווה זו דייקא להפר עצת הרשע. עוד איתא (ירושלמי שקלים ט, ד) "כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר לו (שמות ל, יג) 'זה יתנו', כזה יתנו". וצ"ג מה הורה לו הקב"ה ב'מטבע של אש'.

ובותב השם משמואל וז"ל: "נראה לפרש דכסף הוא אהבה מלשון (נראשית לט, ל) 'נכסוף נכספת', והוא של 'אש', היינו שלא תהיה האהבה בקרירות אלא רשפיה רשפי אש שלהבת-ה, והיינו דהחטא הוא שנתקרה בעבודה לכן צריכין ליקח את עצמו נגד זה בחמימות ובאש לעבודת השם יתברך וזהו כפרה ותיקון על חטא ההתקררות, זהו ענין השקלים (- שמבואר בקרא שתכליתו "לכפר על נפשותיכם" (ל, טו)), וזהו שאמרו ז"ל 'הקדים שקליהם לשקליו', דבעמלק כתיב (דברים כה, יט) 'אשר קרך בדרך' ופירש"י 'צננך והפשירך מרתיחתך שהיו כל אומות העולם יראים מישראל בא זה וקירר אותם',

והפירוש בזה דאם האהבה אצל ישראל להקב"ה כראוי להם רשפיה רשפי אש אז האומות יראים מהם כמו שכתוב (עוזליה ט, יט) 'והיה בית יעקב אש', בכך אומות העולם יראים מהם כמו מי שמתירא לקרב אצל אש שלא יכוה, וכאשר רפו ידי ישראל מהתורה (נכוחים ה:), בכך היה בכחו של עמלק לקרר אותם לגמרי ועי"ז יש מציאות לאומות העולם להלחם נגד ישראל, והתיקון בזה לגמרי יהיה רק לעתיד שיהיה הכסא שלם והשם שלם, ובכחו של עמלק בא המן ימ"ש להתגבר על ישראל ואמר (ספסר ג, ט) 'ישנו עם אחד' ובש"ם (מגילה יג:) שבא לומר שישראל ישנו מן המצוות, ולכך אמר השי"ת תקדים שקליהם לשקליו, שבכל שנה ושנה מתעורר הכח ההוא לעורר האהבה ברשפי אש להשי"ת ובכח ההוא התגברו ישראל על המן ימ"ש".

ובכך, בזה בא עמלק להילחם עם ישראל, שיעשו את העבודה בקרירות, בלי חיות והתעוררות הלב, ואנו צריכים להתגבר כנגדו ולהגדיל את החמימות ואש האהבה בקיום המצוות, וכח זה מקבלים בכל שנה ע"י מצוות מחצית השקל, ועי"ז התבטלה גזירת המן הרשע.

ויש להוסיף נופך לדבריו, שהנה תכלית מצוות מחצית השקל הוא להביא בר"ח ניסן קרבנות ציבור מתרומה חדשה, והעניין בזה הוא כי כאמור שלימות העבודה היא כאשר נעשית מתוך חיות פנימיות והתעוררות הלב, שאז נקרא 'עובד אלוקים', אבל בלאו הכי נקרא 'לא עבדו', והנה בית המקדש היה מקום העבודה, כמו שפירש הרע"ב בדברי המשנה באבות (ט, ב) "על שלושה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה" וכו', שהכוונה לעבודת הקרבנות שבה מצאנו שהעולם עומד עליה, יעו"ש, וממילא בוודאי נדרש שתהיה העבודה שם בשלימות, ולכן צריך בכל שנה לחדש ולהביא הקרבנות מתרומה חדשה, כדי שלא תהיה העבודה בבחינת מצוות אנשים מלומדה, אלא בהתחדשות ובחיות, וכאשר מביא האדם בכל שנה מחצית השקל, שהינו 'מטבע של אש', רוח נדיבה והתעוררות הלב לעבודת ה', אז תהיה עבודת הקרבנות כדבעי, בבחינת 'עובד אלוקים', ובזמן הבית הייתה המצוה כפשוטה, ובימינו שאין לנו לא קרבן ולא מחצית השקל, יש לנו עכ"פ להתעורר לעניינו, דהיינו עבודת ה' מתוך חיות פנימית.

גם בפרשתנו מבואר עניין זה בדברי האור החיים הק', עה"פ (לה, ה) "קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה'", וצ"ב תיבת 'יביאה', ומבאר האוה"ח זול"ק: "פסוק זה מראה באצבע כי לבד המורגש (- היינו דבר שאפשר למשוש) יש המושכל (- הדבר הרוחני), והוא מאמרם ז"ל (פיקוני זוהר פיקון כא, פט:) כי מעשה התרומה מושכל היא בחינת השכינה כי לה יקרא 'תרומת ה'', ועל ידי מעשה התרומה יפעיל בה דבר טוב ויחבר אוהל בל ימוט, ועיקר הרצון במעשה הוא המושכל, והוא אומרו 'יביאה', פירוש יביא לבחינה הנעלמת עם תרומת ה', וביאר הכתוב מי הוא אשר 'יביאה' ואמר 'כל נדיב לבו' פירוש העושה דבר מנשיאות הלב אשר ידבנו לצד התנועעות הרוחנית השוכן בלב בחשק הדבר יפעיל במושכל נעלם אבל אם יביא התרומה בלא נדיבות לב אין זה פועל במושכל". והרי לנו שוב, שתכלית העבודה היא שלא תהיה בעשייה בעלמא, אלא עם נשיאות לב.

ולכך מכוונים דברי התניא כאן, שהעיקר הוא שהעבודה תבוא מתוך התבוננות המולידה יראה ואהבה והם יעוררו את האדם לקיום המצוות, ולא שיהיה האדם רק מתנהג בדרך טוב בפועל אולם לבו בל עמו, אלא שהנהגתו הטובה תבוא מפנימיות לבו.

גם אם אין האהבה והיראה בהתגלות לבו אלא בתבונת מוחו מועילים להעלות את התורה והמצוות לעילא

ויתר על בן צריך לידע כלל גדול בעבודה לבינונים, שגם אם אין יד שכלו ורוח בינתו משנת להוליד אהבת ה' בהתגלות לבו שיהיה לבו בוער כרשפי אש וחפץ בחפיצה וחשיקה ותשוקה מורגשת בלב לדבקה בו רק האהבה מסותרת במוחו ותעלומות לבו - וכפי שיבאר איך שייך אהבה במח - (והסיבה לזה היא מפני היות המוחין שלו ונפש רוח נשמה שלו מבחינת עיבור והעלם תוך התבונה ולא מבחינת לידה והתגלות כידוע ליודעי חן) - שורש נשמת אדם כזה הוא בבחינה עליונה זו שנשאר בהעלם בבחינת המוחין -

דהיינו שהלב מבין ברוח חכמה וכינה שבמוחו גדולת אין סוף ב"ה דכולא קמיה בלא חשיב ממש אשר על כן יאתה לו יתברך שתכלה אליו נפש כל חי

לידבק ולהכלל באורו – שיש בו הבנה שכלית שמתאים ונכון לאהוב את ה' באהבה נפלאה ונשגבה, בבחינת 'כלתה נפשי', להידבק ולהיכלל באורו, ולא רק 'נפש כל חי', אלא – וגם נפשו ורוחו אשר בקרבו כך יאתה להן להיות כלות אליו בחשיקה וחפיצה לצאת מנרתקן הוא הגוף לדבקה בו.

רק שבעל כרחן חיות הנה בתוך הגוף וצרורות בו כאלמנות חיות – אלמנה חיה היינו שבעלה עדיין חי אבל למעשה אין הוא מצוי לה, וכך הנשמה קשורה אל ה', אבל היא מרוחקת ממנו מאוד, ולכן קשה להגיע לאהבה כזו, כי הגוף מונע ומפריע – ולית מחשבה דילהון תפיסא ביה כלל כי אם כאשר תפיסא ומתלבשת בתורה ובמצותיה כמשל המחבק את המלך הנ"ל – כאשר למדנו בפרק ד' שרק ע"י לימוד התורה וקיום המצוות אפשר להגיע לדביקות בה' – ואי לזאת יאתה להן לחבקו בכל לב ונפש ומאד דהיינו קיום התרי"ג מצות במעשה ובדבור ובמחשבה שהיא השגת וידיעת התורה כנ"ל.

הנה כשמעמיק בענין זה בתעלומות תבונות לבו ומוחו ופיו ולבו שוין שמקיים כן בפיו כפי אשר נגמר בתבונת לבו ומוחו, דהיינו להיות בתורת ה' חפצו ויהנה בה יומם ולילה בפיו, וכן הידים ושאר אברים מקיימים המצות כפי מה שנגמר בתבונת לבו ומוחו – אף שהבנה זו היא רק מחשבה גרידא – הרי תבונה זו מתלבשת במעשה דבור ומחשבת התורה ומצותיה להיות להם בחינת מוחין וחיות וגדפין לפרחא לעילא – כי כך אנו יודעים ש"אורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרחת לעילא" (מיקוני זוהר מיקון י, כה:), שרגשי היראה והאהבה הם כמו 'גדפין' היינו כנפים להעלות את התורה והמצוות למעלה – אין לנו השגה בעניינים נשגבים, אבל הפירוש בזה בפשטות, שלימוד תורה או מצוה שאין בה דחילו ורחימו הוא חסר את החיות והנשמה, והרי הוא כמו מת, ורק עבודה הנעשית עם אהבה ויראה הרי יש בה חיות ויכולה לעלות לעילא ולעילא. וכאן מגלה לנו התניא לימוד נורא, שאדם כזה שהגיע בהתבוננותו להבנה שצריך אהבה ויראה, אף שאין זה עם רגש והתעוררות הלב, גם לזה ייקרא אהבה, וכאשר הבנה זו מביאה אותו לקיים תורה ומצוות, הרי זה נחשב – כאלו עסק

בהם בדחילו ורחימו ממש אשר בהתגלות לבו [בחפיצה וחשיקה ותשוקה מורגשת בלבו ונפשו הצמאה לה' מפני רשפי אש אהבתו שבלבו כנ"ל] -

כאשר האהבה והיראה הם בהתגלות לבו, מוכן בפשטות שהם נותנים חיות למעשה המצוה הנעשה מכוחם, כי כאשר יש חשק ותשוקה לעשות דבר מה, הרי עושים זאת עם כל החיות וההתלהבות, אבל כאשר אין לו חשק לדבר בלבו, ורק במוחו יבין וישכיל שראוי לעשות ולנהוג כך, הרי במעשה עצמו אין ניכרת הבנה זו, ואין רואים איזה הבדל למעליותא בעשיית הדבר ההוא כאשר בא מכח הבנת השכל יותר מכאשר נעשה המעשה בלי ההבנה השכלית, וממילא בפשטות סלקא דעתין שאימתי דחילו ורחימו הם גדיפין למצוות, כאשר הם דחילו ורחימו בהתגלות הלב, שאז אכן נותנים חיות למעשה, אבל כאשר הם דחילו ורחימו רק בתבונת מוחו אין זה מועיל למעשה, ועל כך מחדש התניא שלא כן הוא, אלא אף דחילו ורחימו שהם רק בתבונת מוחו שפיר מועילים שהתורה והמצוות יהיו פורחים לעילא, כמו כאשר הם בהתגלות לבו.

והטעם לכך - הואיל ותבונה זו שבמוחו ותעלומות לבו היא המביאתו לעסוק בהם ולולי שהיה מתבונן בתבונה זו לא היה עוסק בהם כלל אלא בצרכי גופו

לבד [וגם אם הוא מתמיד בלמודו בטבעו אעפ"כ אוהב את גופו יותר במטעו] - ולכן אינו צריך כ"כ לתבונה שבמוחו כדי להתמיד, מכל מקום בלי שהיה מביין בשכלו שצריך ללמוד תורה, אז אהבת הגוף הייתה מתגברת ולא היה מתמיד, כי אף שיש בו טבע של התמדה, יש בו ג"כ טבע הפוך של אהבת הגוף, ורק משום שהגיע להבנה שכלית שצריך ללמוד לכן הוא מתמיד בלימודו, ודבר זה הביא התבונה שבמוחו, ולכן הרי זה נחשב כמו כאשר האהבה והיראה הם בהתגלות לבו. זהו חידוש נפלא שהעלה התניא, אשר לעומת הפשטות ש'עובד אלוקים' היינו רק כאשר האהבה והיראה הם ב'התגלות לבו', אנו למדים שלא כן הוא, אלא גם כאשר אין זה ב'התגלות לבו' אלא ב'תבונת מוחו', הרי הוא 'עובד אלוקים'.

יסוד זה הוא 'כלל גדול בעבודה לבינונים', כי אלו שאינם יכולים להגיע למדרגה הנכונה באהבת ה', בבחינת 'התגלות לבו', עלולים להגיע למחשבת ייאוש שממילא אינם בכוחם להיות בבחינת 'עובד אלוקים', ולכן יתרפו ולא ישתדלו לעשות

את עבודתם עם התבוננות ופנימיות, ולכן נחוץ מאוד לידע דבר זה, שגם אם אין מצליחים להגיע למדרגה העליונה של אהבת ה', שתהיה בבחינת התגלות לבו, עדיין יש מדרגה של אהבת ה' בתבונת מוחו, שג"כ נחשבת כמו אהבה בהתגלות לבו, וממילא אין סיבה להתייאש ולרפות ידיים מן העבודה התמה להיות בבחינת 'עובד אלוקים'.

זהו כלל גדול בכל חלקי עבודת ה', כי מצויים בספרים הקדושים מדרגות גבוהות ונשגבות, הרחוקים מאתנו מאוד, ולעתים יש ג"כ מושגים שונים שאינם שווים לכל נפש, והרבה מרגישים שאין להם שייכות לעניינים אלו, וממילא אינם מבקשים ללמוד עליהם ולדעתם כלל, אולם צריך לדעת שגם כאשר אין יכולים להגיע לזה, מכל מקום עצם ההבנה של המדרגה בעבודה הוא ג"כ דבר גדול, וכדאי ללמוד את המאמר ולחזור עליו ולחיות עמו, אפילו שאין עומדים במדרגה זו, כי עצם ההבנה שכך צריך להיות, היא תכלית ומטרה חשובה בעבודה.

זהו ה'כלל גדול' שהתניא מדגיש כאן, שאף הבינוני שאינו יכול להגיע למדרגה המושלמת, כדאי לו להשקיע בבחינה זו, אינך יכול להיות 'עובד אלוקים' ב'התגלות לבו', היה לכל הפחות 'עובד אלוקים' ב'תבונת מוחו', ובלבד שלא להיות בבחינת 'לא עבדו', דבר זה חשוב מאוד לדעתו, כדי שלא להתייאש.

הקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה - שייחשבו כמו שהם בהתגלות לבו

וזה רמזו רז"ל באמרו (קידושין מ). 'מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה' והוה ליה למימר 'מעלה עליו הכתוב כאלו עשה' - ומהו הלשון 'מצרפה', והרי בהמשך הגמ' שם אמרו "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה", ובפשטות נראה שהוא עניין אחד עם מה שאמרו 'מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה', וא"כ יש להבין למה אמרו כאן הלשון 'מצרפה' ולא 'מעלה עליו כאילו עשה'.

אכן התניא כאן מבאר ששני מאמרים אלו הם שני עניינים נפרדים - אלא הענין, כי רחילו ורחימו שבהתגלות לבו הם המתלבשים במעשה המצות להחיותם לפרחא לעילא, כי הלב הוא גם כן חומרי כשאר אברים שהם כלי המעשה אלא

שהוא פנימי וחיות להם ולכן יכול להתלבש בהם להיות להם גרפין להעלותם – וכאמור, שרואים בחוש איך רגש הלב משפיע על המעשה למעליותא, ופעולה שאדם עושה עם חשק הלב אזי כל הפעולה היא באופן אחר לגמרי – וכן רואים בפרשתנו גבי נדבת המשכן, שכיוון שהייתה בנדיבות לב של בני, ממילא הביאו בהתלהבות ובזריזות, "ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב" וגו' (לפ, כג), והוסיפו להביא עוד ועוד וכמו שנאמר (לו, ג) "והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר", עד שבאו העוסקים במלאכה לומר ש"מרבית העם להביא מדי העבדה למלאכה אשר צוה ה' לעשת אתה" (סז, ט), והוצרך משה רבינו להוציא קול במחנה שלא יביאו עוד נדבות למשכן, ועכ"ז "והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אתה והותר" (סז, ז). ולנשיאים לא נשאר דבר שיכלו להביא (סז"י לפ, כז). והרי לנו איך נראית מצוה שעושה אותה בחיות ובנדבת הלב –

אך הדחילו ורחימו שבתבונות מוחו ותעלומות לבו הנ"ל גבהו דרכיהם למעלה מעלה מבחינת המעשה ואי אפשר להם להתלבש בבחינת מעשה המצות להיות להם בחינת מוחין וחיות להעלותן לפרחא לעילא אם לא שהקב"ה מצרפן ומחברן לבחינת המעשה – זאת היא מתנה מיוחדת מאת ה', שמחבר את המחשבה הטובה הזו, של אהבת ה' בתבונת מוחו, שתצטרף למעשה – והן נקראות בשם 'מחשבה טובה' כי אינן דחילו ורחימו ממש בהתגלות לבו כי אם בתבונת מוחו ותעלומות לבו כנ"ל – ומוסיף בהגהה כאן – (וכמו שכתוב בזוהר (ג, לז): ועין חיים (שער טו, ד) ד'תבונה' אותיות ב"ן וב"ת שהן דחילו ורחימו, ולפעמים התבונה יורדת להיות מוחין בנוקבא דזעיר אנפין שהן אותיות התורה והמצות והמשכיל יבין) – היינו שגם בהשפעות העליונות יש בחינה שהמוחין נכנסים מיד למלכות שהיא בחינת המעשה, אף שבדרך כלל המוחין נכנסים תחילה לז"א שהוא בחינת המידות ומשם למלכות, והכא נמי בעבודת האדם אף שכסדר צריך להיות תחילה המידות ואח"כ המעשה, יש בחינה שהמוחין משפיעים באופן ישר על המעשה.

ובכן, זהו חידושו הגדול של התניא, שגם הבינונים שאינם יכולים להגיע לאהבה ב'התגלות לבו', יכולים ג"כ להיות בבחינת 'עובד אלוקים' ע"י אהבה ויראה ב'תבונת מוחו'.

ומסיים התניא: אך צירוף זה מצרף הקב"ה כדי להעלות מעשה המצות ועסק התורה הנעשים על ידי מחשבה טובה הנ"ל עד עולם הבריאה מקום עליית התורה והמצות הנעשים ע"י דחילו ורחימו שכליים אשר בהתגלות לבו ממש, אבל בלאו הכי נמי עולים לעולם היצירה ע"י דחילו ורחימו טבעיים המסותרים בלב כל ישראל בתולדותם כמו שיתבאר לקמן באריכות.

והנה בביאור התניא במאמר זה, של 'מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה', שאין המכוון למעשה שהאדם רצה לעשות ונאנס ולא עשאה, אלא למעשה שעשה בלי רגש של אהבה ויראה בהתגלות לבו, לכאורה צ"ע, שהרי בדברי הגמרא שם משמע כן שהוא עניין אחד עם מה שאמרו שם "חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה", ולמדו זאת ממקור אחד, מן הפסוק "לחושבי שמו", ולדברי התניא הם שני עניינים נפרדים.

אמנם באמת שורש שני המאמרים אחד הוא, שמצד האדם היה רוצה לעשות את המצוה בשלימות, אלא שנאנס, היינו או שלא הצליח לעשות את המעשה כלל, או שהצליח לעשות המעשה, אלא שאין ביכולתו לעשותו עם רגשי אהבה ויראה בהתגלות לבו, כי כן תכונת נפשו ומזגו, אולם הוא עשה כל מה שיכול כדי להגיע לזה, בהתבוננות בגדולת ה' במוחו, ועל שניהם הכתוב אומר 'לחושבי שמו', שהקב"ה מעלה על מי שחישב לעשות מצוה, באמת ובתמים ובכל לבו, רק שנאנס, ועל מי שביקש לעורר אהבה ויראה בלבו אלא שנאנס, כאילו עשאה.

אף כאשר אין האדם יכול לקיים מצוה בפועל, יקיימה עכ"פ במחשבתו

מד"י דברנו מדברי הגמרא 'חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה', יש להרחיב הדיבור בזה, שהנה לעיני בשר נראה דבר זה תמוה עד למאוד, שהרי סוכ"ם לא עשה כלום, ואף שאין שום תביעה עליו כיוון שהיה אנוס, אבל איך נחשב לו כאילו עשה מעשה, והרי בפועל לא עשה. משל למה הדבר דומה, לאדם שרוצה לבנות בניין לתורה ולתפילה, ונפגש עם גביר ומדבר על לבו שיוזיל מכספו למטרה זו, והלה השתכנע ונענה לו, ומבטיח שייתן, והנה אחר כך בא הגביר

ואומר לו ראה נא, אירע לי אונם פלוני, ושוב איני יכול לקיים הבטחתי. האם ייאמר עליו 'כאילו עשאה', והלא מה יש לנו ממה שרצה לתת, אם בפועל לא נתן כלום, ואנו צריכים שיהיה כסף לבנות את הבית במציאות ולא ברצון.

ונראה לבאר העניין על פי מאמר נפלא דאיתא ביושר דברי אמת (אום לד), שכתב שם (בין דבריו בעניין התקשרות לצדיקים) וז"ל: "אף על פי שנראה לנו שכל מה שהוא מגושם הוא יש, והרוחניות דומה לנו שאין בו ממש, כל זה השקר הוא מצדינו שאנו בעלי חומר ועוסקים תמיד בחומריות, אבל באמת הוא להיפך כי הלא הרוחניות מקיים הגשמיות ובלעדו הוא אפס, ואותו הרוחניות שאינו כגוף הוא גדול באיכות ובכח מאותו שבגוף, כי אותו שבגוף הוא נלאה מחמת שיש עמו הפוכו - שהוא החומריות, לזה כח הדיבור שבאדם הוא יותר פועל מכל המעשה, מפני שיוצא מחומריות האדם לחוץ ונתהווה רוחני בלי גוף.

"והמופת על זה שמעתי מפי הצדיק ר' שלמה וזילנער שאמר בשם ר' משה האגיז זלה"ה בעל המחבר ספר לקט הקמח שבשלחן ערוך, שהרוח יש בכחו לעקור הרים ואילנות ובתים, אף על פי שהוא רוחני לבד והם גשמיים, ויש בהם ממש גדול והוא אין בו, אבל אדרבה מפני כך הוא כחו גדול כי הוא רוחני לבד.

"ועל ידי זה מפרש הוא - ר' שלמה הנ"ל - הכתוב (עמוס 7, יג) שאמר "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחו", ר"ל איך כח דיבורו גדול מאוד, שר"ל שלשון 'יוצר' הוא מדריגה קטנה מ'בורא', וכתב אצל הרים שהם גשמיים לשון 'יוצר' ואצל רוח שהם רוחניים לשון 'בורא' שהוא גדול, והרי הרוח עוקר הרים הוא גדול מן ההרים, וזה מופת שהרוחניות שבלי גוף גדול מזה שבגוף, ו'מגיד לאדם מה שיחו', ר"ל דבר זה מגיד לאדם ומודיע לו מה שיחו, ר"ל איך כח דיבורו גדול מאוד מפני שנתפשט מן הגוף לחוץ, עד כאן דבריו".

ומוסף היושר דברי אמת שם: "ולפי זה כל שכן מחשבה שהוא רוחניות יותר, יש לה כח יותר וגדולה יותר, כידוע שבמחשבה יכול האדם לחשוב חכמתו וכל

מלאכתו שישנו בעולם כולם יוכללו במחשבת האדם כנודע, כי הוא כח שלמעלה מכל הגוף ומתחיל בגוף ומשוטט לחוץ בכל מקום שרוצה האדם להשימו".

ולמדנו מזה שאף אם לעינינו עיקר התכלית הוא מה נעשה בפועל, והמחשבה לבד אינה חשובה לכולם, אצל הקב"ה הוא להיפך, שאף אם האדם לא עשה בפועל, אם זה רק מפני שנאנס, וא"כ המחשבה עצמה הייתה טובה וחזקה, מעלה עליו כאילו עשאה, כי העיקר והתכלית אצל הקב"ה היא המחשבה, ואמנם אם לא נאנס, אז אין המחשבה בעצמה חשובה, והיינו כי מכך שלא עשה בפועל את המצוה אנו רואים שלא הייתה מחשבתו שלימה, אבל אם כל מה שלא עשה בפועל הוא מחמת האונס, ולולי זאת היה עושה, וא"כ המחשבה עצמה שלימה וחזקה היא, והיא עיקר החשיבות בעיני ה'.

הזכרנו כבר כמה פעמים שהוא עניין נכבד שיהיה רצון וחשק לדברים גבוהים, הרבה פעמים לומדים בספרים או שומעים ממגידי צדק עניינים גבוהים ונשגבים, ולעתים חושבים למה לנו לשמוע דברים אלו, מדרגות נשגבות שאין אנו אווזים שם כלל, וידעתם גורמת רק למועקה ושברון לב, מבלי שיצא מזה דבר מה למעשה. אבל באמת אם אדם רוצה להגיע למדרגות אלו, רק שנמנע ממנו בעל כרחו, הרי הוא בגדר 'נאנס ולא עשאה' שאז 'מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה'.

ובכן יש תועלת מרובה מלימוד פרק בתניא, כשחושבים כמה היה נחמד ונעים אם היינו יכולים להיות במדרגה זו המבוארת כאן, אלא שמה אנו יכולים לעשות שהקב"ה בראנו באופן כזה שאין אנו יכולים להוציא את חשקנו מן הכח אל הפועל, אבל אם היינו יכולים היינו רוצים להגיע למדרגה זו. מי מונע מאתנו להיות 'חשב לעשות מצוה', אדם יכול לחשוק ללמוד י"ח שעות במעת-לעת, ומה יכול לעשות שקיום הדבר בפועל נמנע מאתו מחמת מזגו ותכונתו, הרי הוא אנוס, ומעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

היצר הרע משקיע הרבה כוחות שהאדם ירים את ידיו לגמרי, ואף לא יחשוב ויחשוק למדרגות הגבוהות, כי יודע הוא שאם האדם ירצה עכ"פ להגיע אליהם, יקבל

שכר הרבה. וממילא עלינו להתחזק כנגד, ואף בדברים שאין לנו יכולים לעשות בפועל, עכ"פ נחשוק אליהם. כך לדוגמא גם לעניין מצוות צדקה, יחשוב האדם אם היה לי ממון רב, אזי הייתי עוזר ומסייע לכל נדכאי לב, אלא מה ביכולתי לעשות שאין לי. רואים לפעמים פרסומים שונים על מקרי צדקה, ובדרך כלל מי שאין בידו לתרום אינו מתעניין כלל בכך, כיוון שממילא לא יוכל לתת. אבל באמת, הרי הוא יכול לתת במחשבה, לחשוב שאם היה לו כסף היה נותן, אלא מה אעשה שאין לי, ובכך זוכה עכ"פ לבחינה זו של 'חשב לעשות מצוה' שנחשב כאילו עשאה, בכח עניין זה אפשר לקיים מצוות רבות ונפלאות.

כבר הזכרנו בשיעורים הקודמים את דברי החובות הלבבות שהאדם צריך להתבונן אלו דברים הוא יכול לקיים בפועל, ואותם אכן יקיים, ומה שאין יכול לקיים על כל פנים ישתוקק ויחשוק אליהם ברצונו. והנה הרבינו יונה (סערי משנה ג, יז) כתב בין "המעלות העליונות שנמסרו במצות עשה", היא "מעלת הבחירה, שנאמר (דברים ל, יט) 'ובחרת בחיים'", והיינו שעצם הבחירה בטוב היא קיום מצוה, וא"כ כאשר האדם שואף ומשתוקק לעשות דבר מצוה, אף שאין זה ביכולתו, מ"מ קיים מצוות 'ובחרת בחיים', שבחר בטוב, אף שבפועל אינו יכול להגיע לזה.

באמת בבחינה מסוימת יש למצוה כזו, הנעשית במחשבה בלבד, מעלה יתירה על פני מצוות שעושים בפועל ממש, כי הנה רבותינו הק' גדולי החסידות הרחיבו דבר והזהירו על עשיית המצוות בנקיות בלי פניות ונגיעות עצמיות, אלא אך ורק בכוונה זכה ונקייה לשם שמים. אולם לדאבוננו בדרך כלל כאשר מצליחים לעשות המצוה בפועל, מן הנמנע שלא יגונבו לתוך העשייה פניות ונגיעות שונות, וזו מעלה יתירה שיש במצוות שלא הצליחו לקיימם בפועל, שאז במה ישתבח ויתהלל האדם, ואין לך אדם המתגאה ומתפאר במה שרצה לעשות ולא הצליח להוציאו מן הכח אל הפועל, וכיוון שבעיני ה' נחשב לו כאילו עשאה, הרי זה מצווה חשובה מאוד, כי התקיימה באופן של 'הצנע לכת עם ה' אלוקיך', כי רק הוא וקונו יודעים מזה, ואף האדם בעצמו מרגיש שלא עשה כלום, ודווקא מחמת כן אצל הקב"ה הוא חשוב ביותר. וזהו כלל גדול שצריך להוציא ממאמר חז"ל זה.

